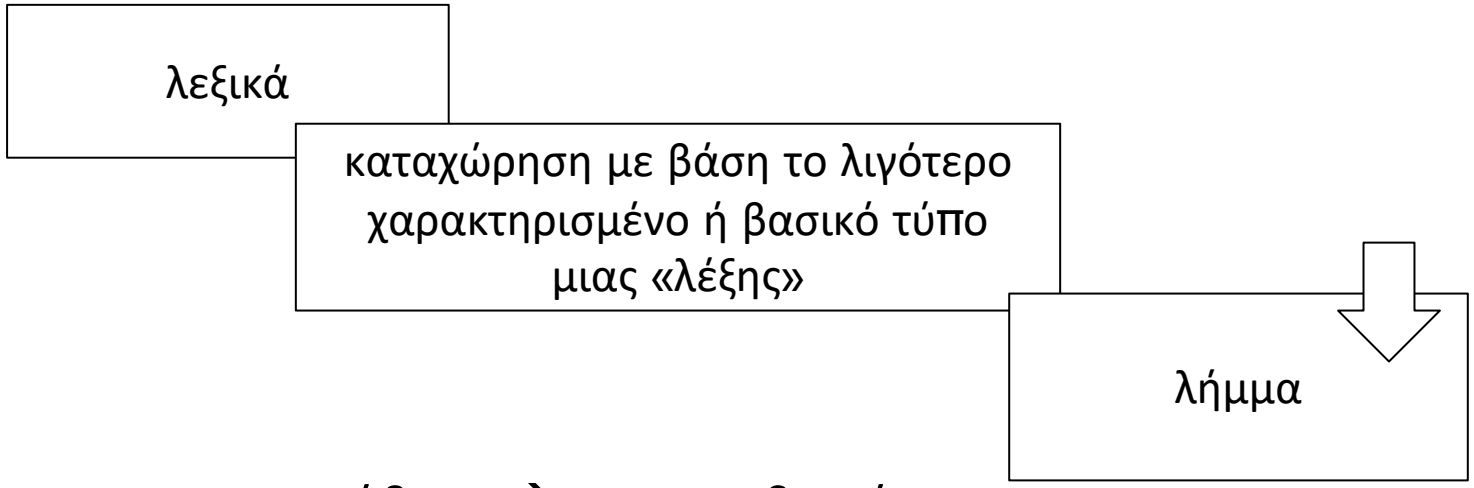
Μάθημα 4, 20/10/2026

ΛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΑ, Ζ’ ΕΞΑΜΗΝΟ

ΛΗΜΜΑ

- π.χ. υποκαταστάθηκε → υποκαθιστώ

ΛΗΜΜΑ

Λέξη και λήμμα

- Τα λεξικά καταχωρίζουν τις λέξεις με βάση τον ουδέτερο/κανονικό τύπο τους
- Ο ουδέτερος τύπος “εκπροσωπεί” όλους τους δυνατούς τύπους της λέξης.

➢ Λήμμα/λέξη-κεφαλή/τύπος παραπομπής

λαϊκισμός (ο) (κακόσ.) ο έπαινος και η κολακεία των αδυνατιών και των ελαττωμάτων τού λαού, καθώς και η υιοθέτηση επιχειρημάτων ή θέσεων που ευχαριστούν τον λαό (και γενικότ. τους πολλούς), χωρίς όμως και να τον ωφελούν, με σκοπό την εξασφάλιση τής εύνοιάς του. — **λαϊκίζω** ρ.
[ΕΤΥΜ. Η λ. μαρτυρείται από το 1887].

λαϊκισμός – λαϊκότητα. Οι δύο λέξεις αποτελούν τις δύο όψεις τής έννοιας «λαϊκός»: την εύσημη, που είναι η **λαϊκότητα,** δηλ. το γνήσιο λαϊκό στοιχείο με χαρακτηριστικά την απλότητα και τη λιτότητα, και την κακόσημη πλευρά, που είναι ο **λαϊκισμός,** δηλ. το ψεύτικο, φτειαχτό λαϊκό στοιχείο, που μιμείται τη συμπεριφορά τού λαού, για να την εκμεταλλευθεί (πολιτικά, κοινωνικά, καλλιτεχνικά κ.λπ.). Μιλούμε με θετικό πνεύμα για τη λαϊκότητα τής σκέψης και της συμπεριφοράς των απλών ανθρώπων τού λαού, αλλά με αρνητική χροιά για τον λαϊκισμό στην πολιτική, στα συνθήματα, στη σκέψη, στη συμπεριφορά ανθρώπων, που, χωρίς να προέρχονται από τον απλό λαό, επιζητούν να τον κολακεύσουν, για να αποκομίζουν προσωπικά, πολιτικά ή άλλα οφέλη.

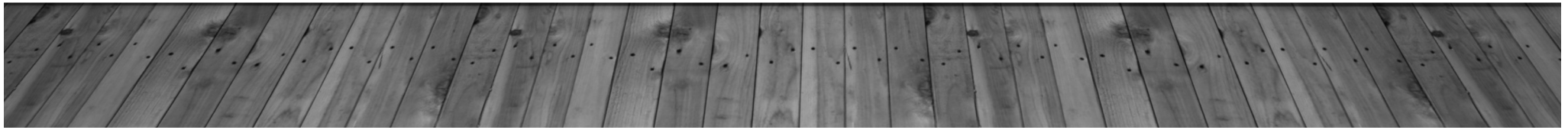
λαϊκιστής (ο) πρόσωπο (συνήθ. του δημόσιου βίου) που κολακεύει τον λαό ή υιοθετεί θέσεις και απόψεις ευχάριστες, όχι όμως και ωφέλιμες, για τον λαό, με σκοπό να κερδίσει την εύνοια και την υποστήριξή του: *οι πολιτικοί του αντίπαλοι τον κατηγορούν ως λαϊκιστή.* — **λαϊκίστρια** (η).
λαϊκιστικος, -η, -ο αυτός που χαρακτηρίζεται από στοιχεία λαϊκισμού: *– λόγος / επιχείρημα / πολιτική / ενέργεια.* ☛
ΣΚΟΛΙΟ λ. *-ίστικος.*

Μπαμπινιώτης, Γ. 1998/2005:985-986

ΛΗΜΜΑ

- Κρύσταλ (2003)

αφηρημένη σημασιακή αναπαράσταση μιας «λέξης», η οποία συμπεριλαμβάνει και όλες τις πιθανές τυπικές παραλλαγές της (δηλ. όλους τους γραμματικούς τύπους)

ΛΕΞΗΜΑ

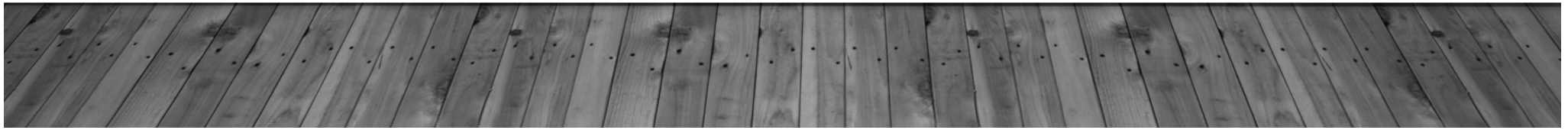
η αφηρημένη μονάδα (το λήμμα) η οποία αντιπροσωπεύει όλους τους πιθανούς γραμματικούς τύπους και θεωρείται ελάχιστη μονάδα

- **Matthews →** Η αφηρημένη μονάδα η οποία ανήκει στη γραμματική δομή της γλώσσας και οι ιδιότητές της σχετίζονται με χαρακτηριστικά είτε συντακτικής κατηγοριοποίησης (δηλαδή ρήμα, όνομα, πρόθεση) είτε σημασίας

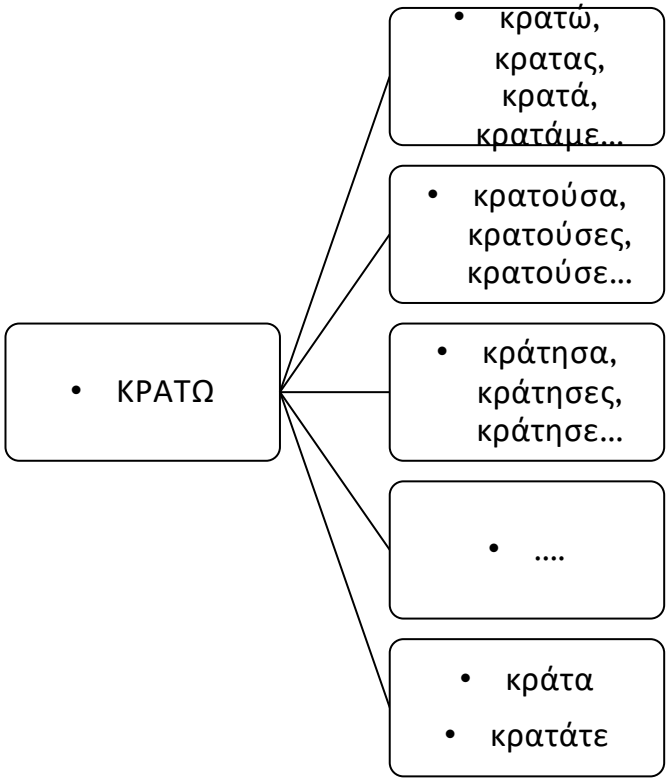
Λέξημα: απόδοση με κεφαλαία
ΚΡΑΤΩ

ΛΕΞΗΜΑ

- Επομένως οι «λέξεις» *κρατούσε, κρατά, κράτησε* αποτελούν μαζί με πολλούς άλλους τους γραμματικούς τύπους του λεξήματος **ΚΡΑΤΩ**

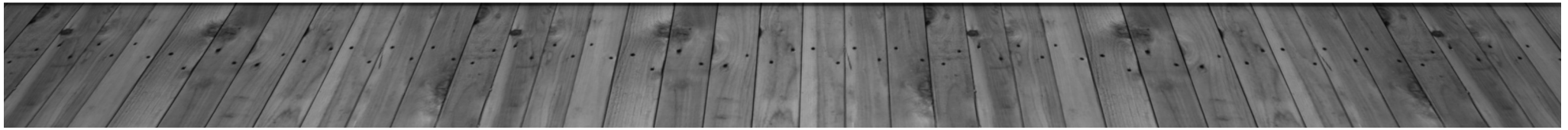
ΛΕΞΗΜΑ

• ΚΡΑΤΩ
• κρατώ, κρατας, κρατά, κρατάμε…
• κρατούσα, κρατούσες, κρατούσε…
• κράτησα, κράτησες, κράτησε…
• ….
• κράτα
• κρατάτε

ΛΕΞΗΜΑ

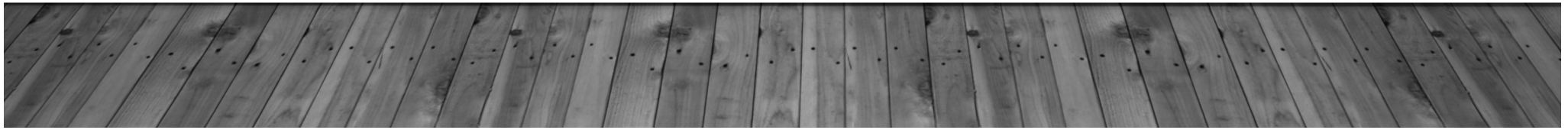
Ο πολιτικός έκαν’ ένα βήμα κι ανέβηκε στο βήμα.

- Μέτρηση με βάση τις έννοιες του λεξήματος

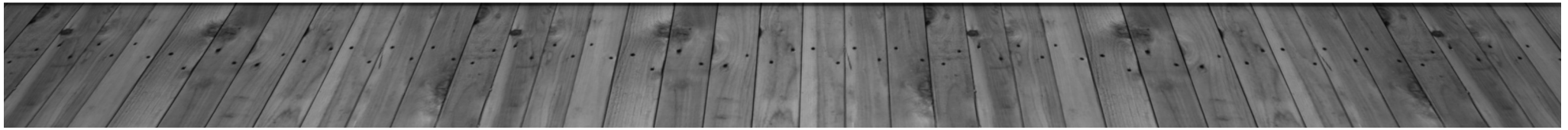
ΛΕΞΗΜΑ

λέξημα	**ορθογραφικός τύπος**	**φωνητ./φωνολογικός τύπος**	**γραμματικός τύπος**

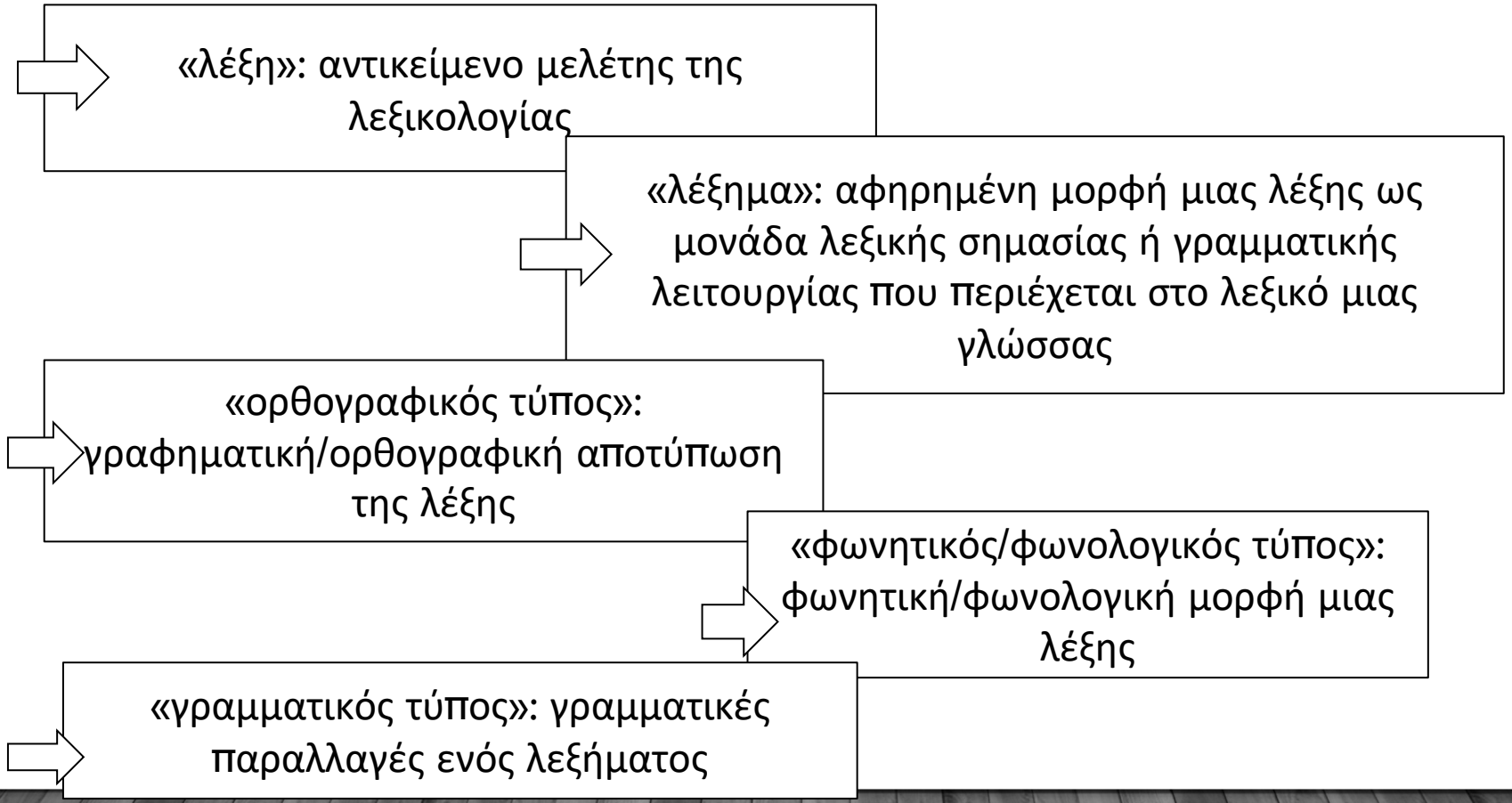

ΛΕΞΗΜΑ

λέξημα	**ορθογραφικός τύπος**	**φωνητ./φωνολογικός τύπος**	**γραμματικός τύπος**
Ο	ο	[o]	ο
ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ	πολιτικός	[politi'kos]	πολιτικός
ΚΑΝΩ	έκανε	['ekane]	έκανε
ΒΗΜΑ 1	βήμα	['vima]	βήμα
ΒΗΜΑ 2	βήμα	['vima]	βήμα
ΚΑΙ	κι	[ci]	κι
ΑΝΕΒΑΙΝΩ	ανέβηκε	[a'nevike]	ανέβηκε
ΣΕ	στο	[sto]	στο
ΕΝΑΣ	ένα	['ena]	ένα

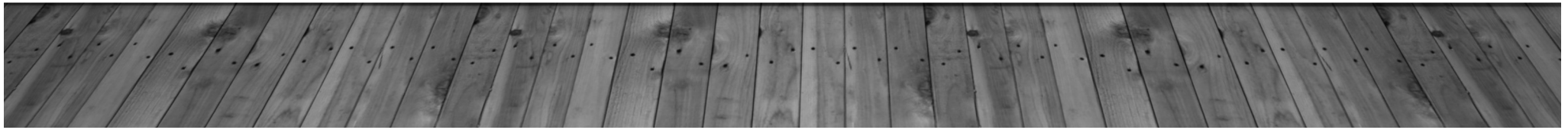

ΟΡΟΙ

«λέξη»: αντικείμενο μελέτης της λεξικολογίας
«λέξημα»: αφηρημένη μορφή μιας λέξης ως μονάδα λεξικής σημασίας ή γραμματικής λειτουργίας που περιέχεται στο λεξικό μιας γλώσσας
«ορθογραφικός τύπος»: γραφηματική/ορθογραφική αποτύπωση της λέξης
«φωνητικός/φωνολογικός τύπος»: φωνητική/φωνολογική μορφή μιας λέξης
«γραμματικός τύπος»: γραμματικές παραλλαγές ενός λεξήματος

ΠΟΛΥΣΗΜΟ ΛΕΞΗΜΑ

Το λέξημα με περισσότερες της μίας σημασίες.

ΠΟΛΥΣΗΜΟ ΛΕΞΗΜΑ

εντοπισμός

αναζήτηση λεξημάτων στο λεξικό τα οποία στο ερμήνευμά τους εμφανίζουν περισσότερους τους ενός ορισμούς σημασίας

αρίθμηση & ταξινόμηση:
έκταση χρήσης μιας σημασίας, και με το πόσο βασική, κυριολεκτική ή πρωταρχική θεωρείται μια σημασία έναντι των υπολοίπων

ΠΟΛΥΣΗΜΟ ΛΕΞΗΜΑ

Λέξημα ΜΑΘΗΜΑ (όνομα, ουδέτερο)	
α/α σημασία	
1 οτιδήποτε μαθαίνουμε [...]	1. κυριολεκτική/βασική σημασία
2 η συστηματική μετάδοση γνώσεων [...]	
3 η διδακτική διαδικασία [...]	2,3,4 & 5 μεταφορικές σημασίες
4 η ύλη που διδάσκεται [...]	
5 η ενότητα [...] για μελέτη [...]	

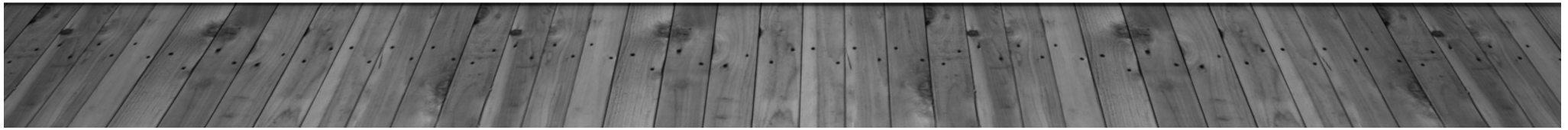
Θα μπορούσε κάθε σημασία να συνιστά διακριτό λέξημα;

στο πλαίσιο ομωνυμίας;

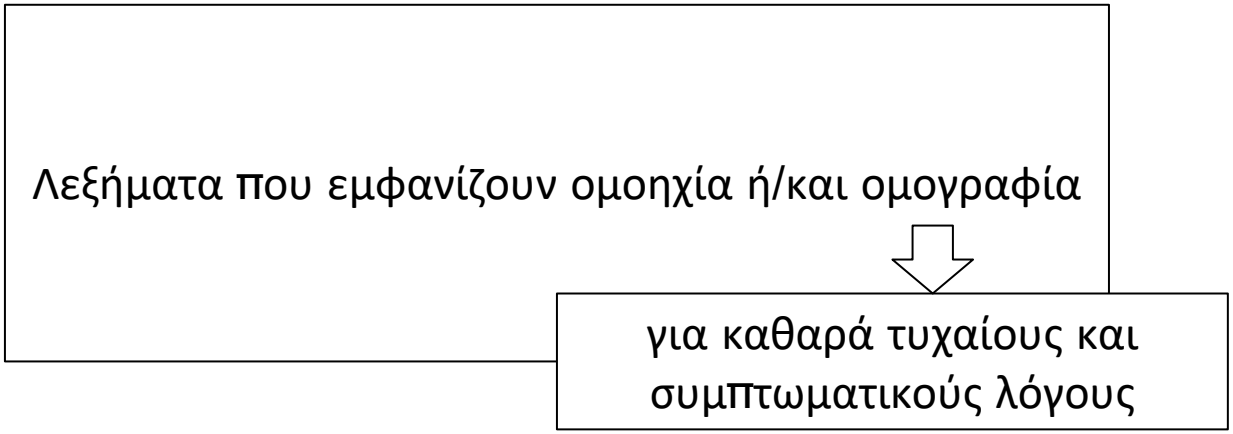
ΠΟΛΥΣΗΜΟ ΛΕΞΗΜΑ

από λεξικολογική πλευρά

- Το σύνολο των γραμματικών τύπων του λεξήματος είναι διαθέσιμο για τη γραμματική πραγμάτωση και των πέντε σημασιών του

ΟΜΩΝΥΜΟ ΛΕΞΗΜΑ

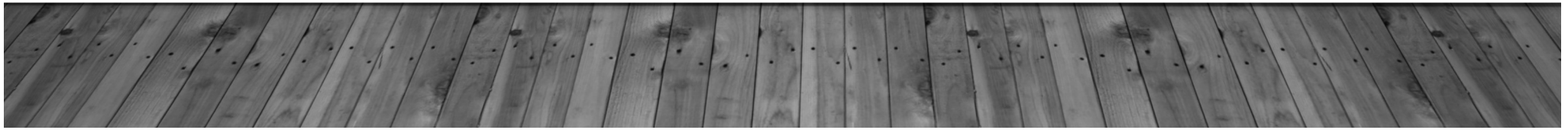

ΟΜΩΝΥΜΟ ΛΕΞΗΜΑ

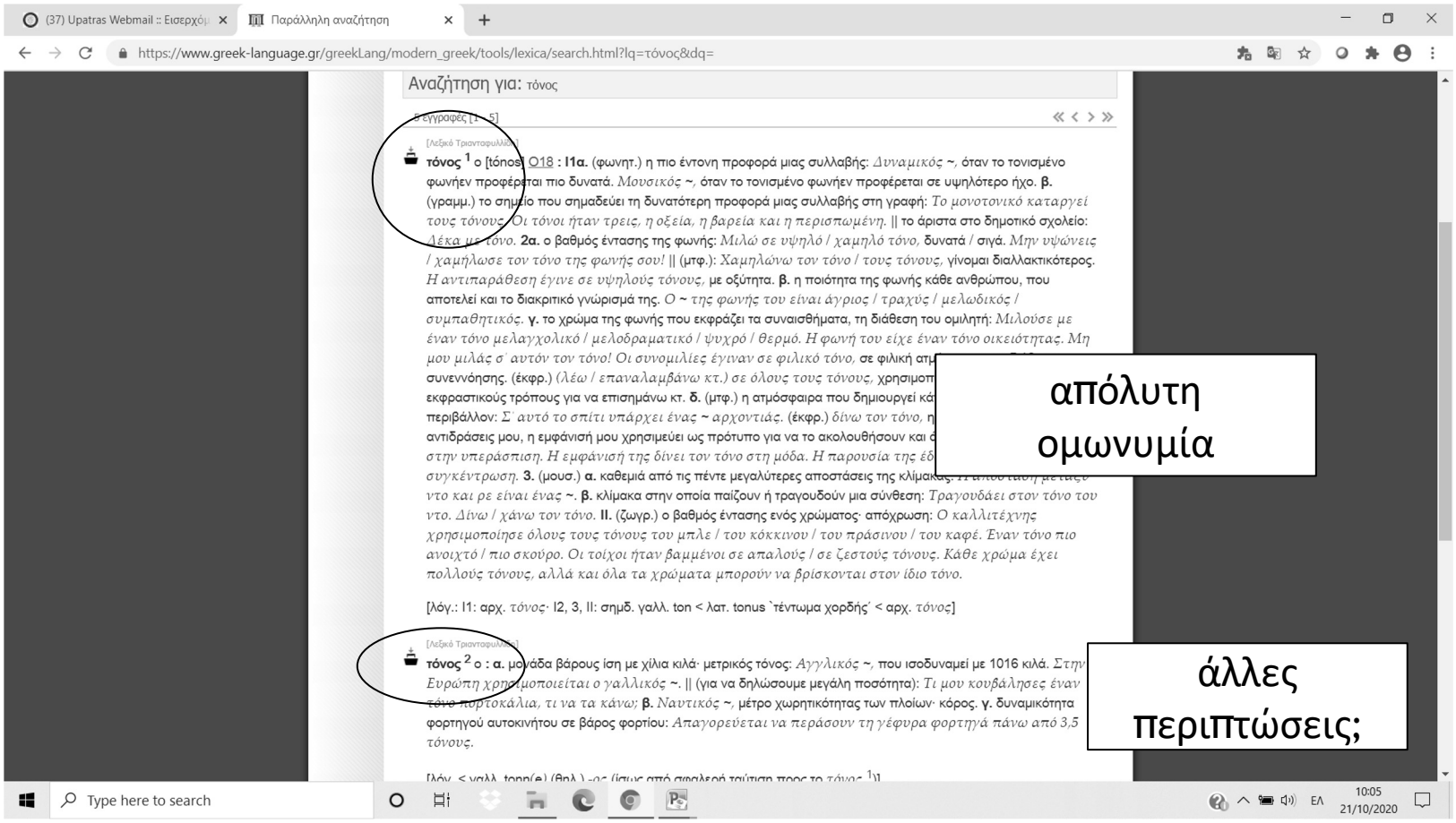
ΤΟΝΟΣ 1: τονισμός λέξεων

ΤΟΝΟΣ 2: βάρος 1.000 κιλών

απόλυτη ομωνυμία:
κοινοί ορθογραφικοί,
φωνητικοί/φωνολογικοί,
γραμματικοί τύποι

ΟΜΩΝΥΜΟ ΛΕΞΗΜΑ

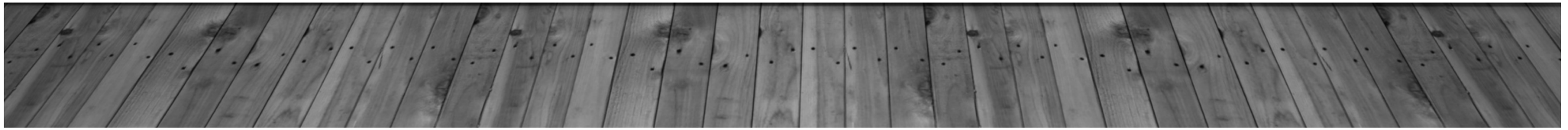

ΟΜΩΝΥΜΟ ΛΕΞΗΜΑ

ΤΟΝΟΣ Ι

ΤΟΝΟΣ 2

ΤΟΝΝΟΣ 3:
είδος ψαριού

ΟΜΩΝΥΜΟ ΛΕΞΗΜΑ

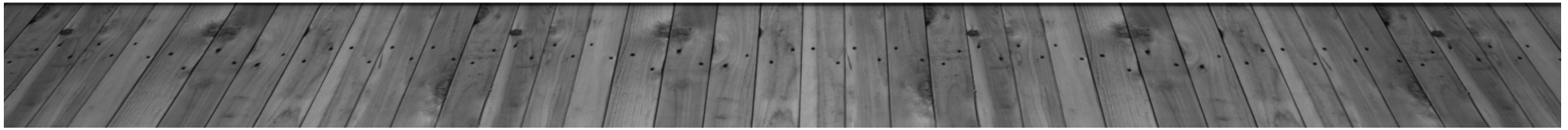
ΤΟΝΟΣ Ι

ΤΟΝΟΣ 2

ΤΟΝΝΟΣ 3:
είδος ψαριού

περίπτωση μερικής
ομωνυμίας

ομοηχία ναι
ομογραφία όχι

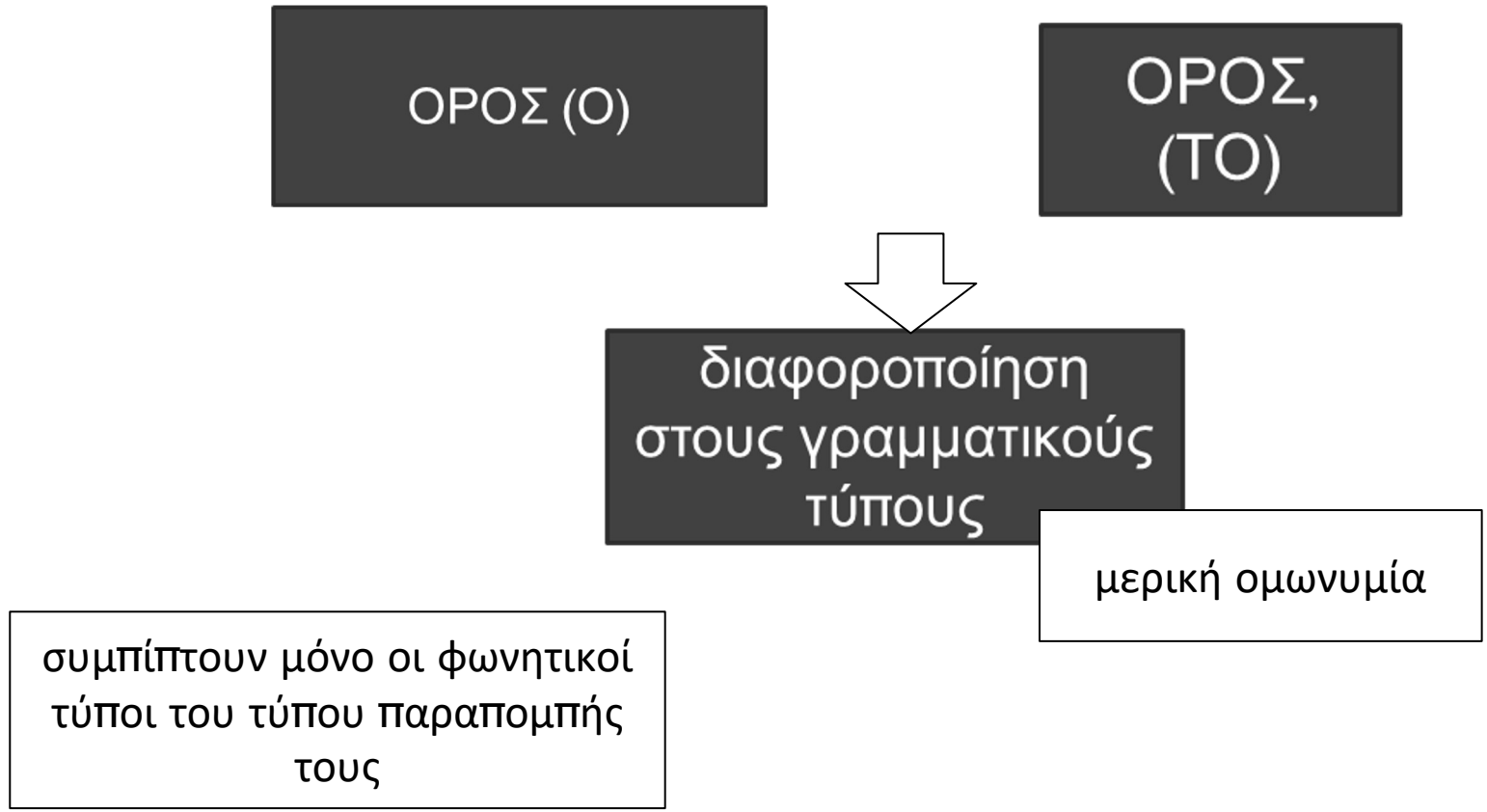
ΟΜΩΝΥΜΟ ΛΕΞΗΜΑ

ΟΡΟΣ (Ο)

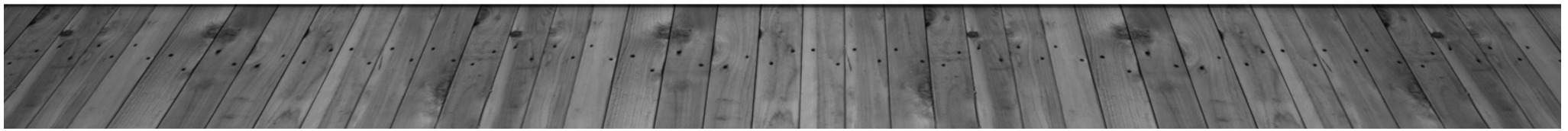
ΟΡΟΣ,
(ΤΟ)

ΟΜΩΝΥΜΟ ΛΕΞΗΜΑ

ΟΜΩΝΥΜΙΑ ΛΕΞΗΜΑΤΩΝ;

σήκω	ΣΥΚΟ
δίνει	ΔΙΝΗ

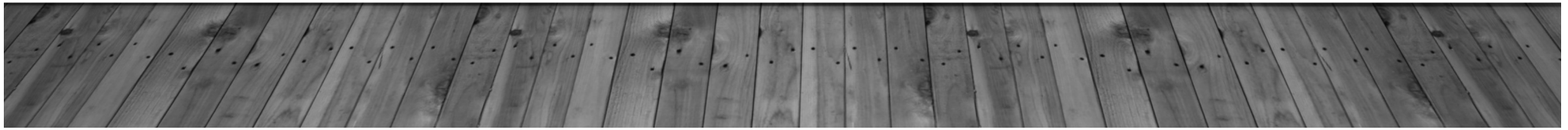
ΟΜΩΝΥΜΙΑ ΛΕΞΗΜΑΤΩΝ;

σήκω	ΣΗΚΩΝΩ
δίνει	ΔΙΝΩ

ΣΥΚΟ

ΔΙΝΗ

ΟΧΙ ΟΜΩΝΥΜΙΑ ΛΕΞΗΜΑΤΩΝ
Μερική ομωνυμία μεταξύ δύο γραμματικών τους τύπων

ΟΜΩΝΥΜΟ ΛΕΞΗΜΑ

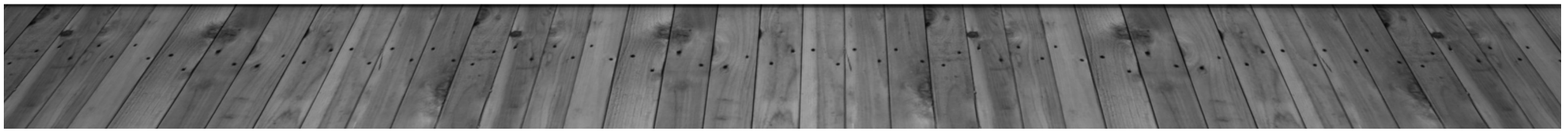
ΛΕΞΙΚΑ

καταγραφή ως ομωνύμων μόνο των ομόγραφων λεξημάτων (κοινός ορθογραφικός τύπος) – με αριθμητικό εκθέτη

ΤΟΝΟΣ Ι
ΤΟΝΟΣ 2
ΤΟΝΝΟΣ

ΚΟΜΜΑ Ι
ΚΟΜΜΑ 2
ΚΩΜΑ

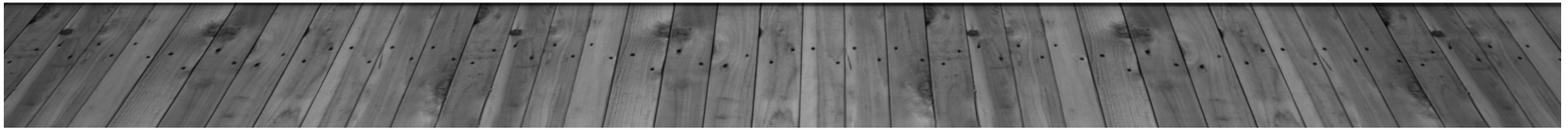
ομώνυμα λεξήματα

ΛΕΞΗΜΑ

άρα

δεν συμπίπτει με την έννοια της λέξης ως ακολουθια γραφηματικών χαρακτήρων άνάμεσα σε κενα διαστήματα

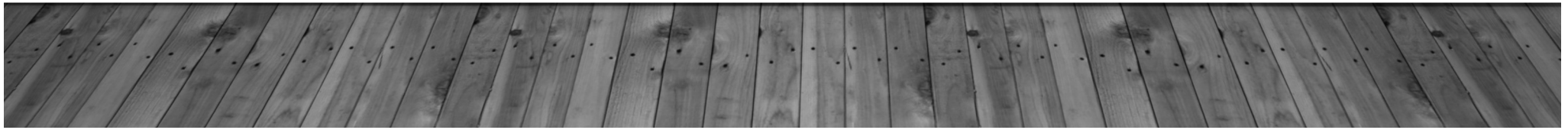

ΠΟΛΥΛΕΚΤΙΚΟ ΛΕΞΗΜΑ

σκληρός δίσκος:
αποθηκευτικό μέσο
υπολογιστών

μοιάζει φωνολογικά και δομικά με
φράση

αποτελούν συντακτική δομή,
ονοματική φράση;

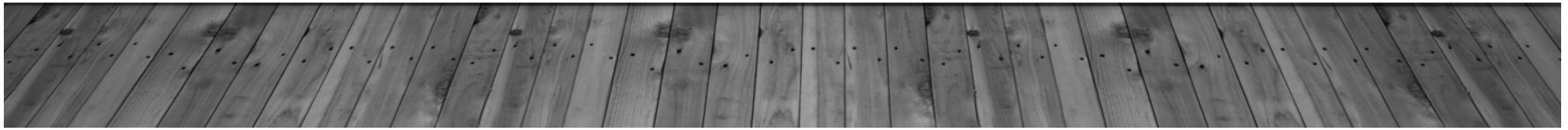
ΠΟΛΥΛΕΚΤΙΚΟ ΛΕΞΗΜΑ

Διαγνωστικά κριτήρια αντιδιαστολής προς τις ΟΦ:

- (α) τα συστατικά τους δεν μπορούν ανεξάρτητα να συνταχθούν με κάποιον άλλο προσδιορισμό χωρίς να χάσουν τη σημασία τους (*πολύ σκληρός δίσκος)
- (β) δεν μπορούν να παρεμβληθούν στοιχεία ανάμεσα στις λέξεις (*ο σκληρός που λέγαμε δίσκος)
- (γ) δεν αντιστρέφεται η σειρά των όρων (*δίσκο σκληρό αγόρασε)
- (δ) δεν επαναλαμβάνεται το άρθρο στο δεύτερο ουσιαστικό (*ο σκληρός ο δίσκος)

(Ράλλη, 2005: 199-203)

πλυντήριο πιάτων

ΠΟΛΥΛΕΚΤΙΚΟ ΛΕΞΗΜΑ

χαλαρά πολυλεκτικά συνθετα

μορφολογική δομή, όχι συντακτική

ανεξάρτητο πολυλεκτικό λέξημα
ΣΚΛΗΡΟΣ ΔΙΣΚΟΣ

ανεξάρτητη καταχώρηση στο λεξικό ;

αποφυγή καταχώρησης ως ανεξάρτητα λήμματα

ΠΟΛΥΛΕΚΤΙΚΟ ΛΕΞΗΜΑ

